

VÅLERENGA HISTORIELAG

Et organ for
Vålerenga Historielag

Mer gammelt enn nytt

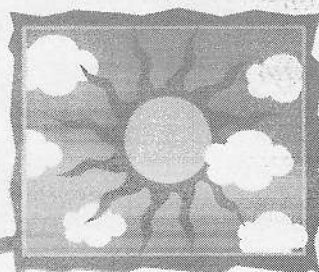
Juni 2001

Årgang 4 nr. 3 2

Fra bakeri til kunstmie i Opplandsgata 19.

Merete Nilsen Bua og Petter Hamli vil restaurere Opplandsgata 19. Her vil de starte kunstmie, kanskje lage en liten kafé! Dette gleder vi oss til. Les hele artikkelen på side 4.

Leder'n har ordet!

SVULSTIGE BYGGEPLANER OG GALE NAVNEVALG.

I lokalavisene har vi i det siste fått presentert et par store byggeprosjekt i vårt nærområde. Det virker som utbyggerne bevisst går inn for å lage bygg som både lider av elefantsyken og så absolutt ikke er tilpasset den tradisjonelle bebyggelsen her. Vi forstår alle at det kun er en ting som er viktig for disse utbyggerne, og det er profitt. For riktig å understreke sin mangel på tilpasningsevne og kjennskap til området, klarer de å sette navn på prosjektene som helt mangler tilknytning til tomtenes opphav.

Det ene prosjektet blir kalt "Vålerenga Park". De fleste vil da tenke på Vålerengparken som er navnet alle bruker om parken rundt Vålerenga kirke og prestegården (tidligere Vålerenga Hovedgård). Men nei da, "Vålerenga Park" er plassert på Jordal. Idrettsplassen skal opprustes og utstyres med høye tribuner, og mye av parken rundt skal bebygges med boliger og ruvende næringsbygg. Ingen har vel noe imot at det rustes opp her, men både utsikten og parken vil altså bli betydelig mindre. Heldigvis er parken regulert til det den er, så la oss håpe at den fortsatt får være i fred. Jordal ble i sin tid skilt ut fra gården Nedre Valle (Ensjø), og bør derfor ikke ha navn hvor "Vålerenga" er med.

Det andre byggeprosjektet kalles "Vålerenga Terrasse", og er plassert nederst på Etterstad som delvis overbygg på Gjøvikbanen. Her vil Etterstad Ko-

lonihagers småhus bli utstillingsvindu med 4 nye kolosser av noen seksetasjers boligblokker tett inntil. I tillegg vil mange andre på Etterstad få betydelig mindre utsikt enn nå. Å kalle dette for "Vålerenga Terrasse", er også helt feil. Vålerenga ligger nedenfor Etterstad Kolonihager, og dette er ingen terrasse. Da Gjøvikbanen ble bygget her rundt 1900 på gården Etterstads grunn, ble den nederste delen av jordet liggende igjen mellom jernbanelinja og Vålerenga. Dette området ble da kalt for Lille Etterstad, og i 1908 ble kolonihagene anlagt nettopp her.

En oppfordring til framtidige utbyggere må derfor være: Ta gjerne kontakt med de som bor ved utbyggingsområdet. De kan sannsynligvis både hjelpe med et mer korrekt navn på byggeprosjektet, og vise fram lokale byggetradisjonener. Kanskje arkitektene kunne inspireres til å tegne hus som er bedre tilpasset, og som beboerne i nærområdet kunne bli mer tilfreds med.

Vålerenga Historielag står gjerne til tjeneste.

Even Haugseth

Oppfordring til våre medlemmer

Har du epost?

En av de største utgiftene vi har i historielaget, er porto. Utsendelse av innkalling til medlemsmøter og lignende, kan like gjerne skje på e-post.

Mange av våre medlemmer mottar allerede slik informasjon på e-post, men vi skulle gjerne sett at det kunne være flere.

Så, dersom du har en e-postadresse, ville vi satt

stor pris på om du sende en e-post til historielagets adresse:

v a a l e r e n g a . h i s t l a g @ c 2 i . n e t
hvor du bekrefter at du ønsker å motta innkallinger og lignende elektronisk.

På forhånd takk!

PS. Medlemsbladet "Mer gammelt enn nytt" vil selvsagt komme i vanlig post som i dag. DS

Gartneriet på Gladengen

På Gladengen - et område helt i kanten av Vålerenga - lå det i mange år et gartneri. Gartner Lindbæk eide stedet i 1888. Eiendommen besto av våningshus, uthus, stall for 3 hester samt både fjøs og låve.

I 1899 sto tegleverkseier Hjalmar Schibbye som eier av stedet, i 1911 Falsen Schrøder.

I 1912 leide gartner Brekke området og etablerte seg der.

Adressen var Strømsveien 60 - den siste eiendommen med tilhørighet til Vålerenga og Kristiania.

Gerd Tansem, medlem i Vålerenga Historielag, var barnebarn av Brekke og hun kunne fortelle mye om sine besteforeldre og om driften av gartneriet.

Hans Brekke var født i Øvre Eiker, flyttet senere til Oslo og gikk i gartnerlære hos Eskildsen.

Han hadde sitt første gartneri i hagen til Ladegården i Gamlebyen og bodde i et lite hus på området, men da NSB skulle bygge lokomotivhall samme sted, flyttet han med familien over til Dannevig på Sage-ne. I 1912 måtte de flytte igjen og fikk da leie Strømsveien 60 av Oslo Sporveier. Eiendommen besto av hovedhus, låve og drengstue. Det ble pløyd opp jorder for grønnsakdyrking og det ble satt opp en rekke mistbenker. I mistbenkene ble frøene sådd og stiklinger plassert. Jorda ble tilsatt søppel, som ga nok varme til at frø og planter kunne gro opp. En mistbenk består av glassvinduer lagt utover jordet. Var det frykt for nattefrost ble de dekket med store halmmatter. For å få luftet frøene ble vinduene holdt åpne med pinner av ulike størrelser.

Når plantene var store nok ble vinduene fjernet og spirene tynnet ut slik at de kunne få gode vekstvilkår. Gartneriet var i drift fra tidlig vår til de siste grønnsakene ble høstet, men var stengt vinterstid.

De dyrket mange slags grønnsaker - purre, gressløk, persille og reddiker - gulrøtter av merket Nantes, kål og trønderkål-rabi samt en rekke forskjellige urter som timian, portulakk, dill og karvekål. Gartneriet hadde hest de første årene, og fast ansatt kjørkar under driftssesongen. En av disse het Walter

Larsen og var fra Vålerenga. Etterhvert skaffet de seg en gammel Ford - med sveiv!

Grytidlig på morgenen troppet fru Brekke opp på Grønlands torg og solgte grønnsaker en gros til kjøpmennene. Mormor Brekke sto også selv på torget i 45 år.

Som hjelp i huset hadde familien i den travleste sesongen en innepike som kom tidlig på morgenen. Hun het Nelly Karlsen og var fra Vålerenga og bodde i et hus i Etterstadgata. Nelly hadde dessuten overoppsynet med de jentene som hjalp til ute med luking og høsting. Gerd Tansem fortalte at hun som lita jente bodde på gartneriet hele sesongen, og det kunne bli ganske ensomt. Men Nelly Karlsen hadde med seg et tantebarn fra Vålerenga som lekekamerat for Gerd. Hun het Erna Blix og hadde en bror som het Per. Da Gerd ble større kunne hun ikke bo på gartneriet over så lang tid som før - men var der så ofte som mulig.

Hans Brekke døde i 1934. Som hjelp flyttet det eldste barnebarnet hjem til fru Brekke slik at driften kunne fortsette. Da krigen kom ble det straks vanskeligere - den gamle Forden kunne ikke brukes, heller ikke hesten - så varene ble dratt med håndkjerre til byen, nærmere bestemt til Youngstorget, hvor fru Brekke hadde en lagerbod i Basarhallene. I 1942 ble gartneriet overdratt til en annen gartner.

Gladengen var den gang - fram til Oslo Sporveien bygde boligblokkene sine - et åpent område som folk benyttet som snarvei til Kampen. På folkemunne ble fyllinga bortenfor gartneriet kalt for Muse-lund. Dit fartet unger både fra Kampen og Vålerenga for å plukke «skatter».

Gerd Tansem sa at ved vannposten som tilhørte gartneriet sto en av de gamle grensesteinene mellom Kristiania og Aker. Denne steinen er etter hva vi vet plassert mellom blokkene på Ensjø.

Gerd Tansem døde 3. juni 2001.

Björg Staal

Fra bakeri til kunstsmie i Opplandsgata 19.

Nårru gikk forbi skyveporten snerret den halvveis ute under porten.

Det fine var at jeg kunne kjøpe brudd for neste ikkenoe. Det var kakerester som ikke kunne selges eller gjenbrukes. Noe var til gjenbruk og det var punsjekaker.

Det var lurt å være venner med Trond, Nils Einar snakka ikke så mye.

.....

Plutselig var jeg tilbake til framtida. Jeg søkte etter noen som kunne utføre en spesiell jobb i smijern. I en kunstsmie på Grønland som heter Metalldesign, traff jeg Merete Nilsen Bua og Petter Hamli. De driver dette på et kunstnerisk plan og lager gjerne ting i metall på oppdrag. Merete har blant annet laget den sittende mannen som leser VG plassert i Akersgata. Hun er utdannet kunstmaler i London og er også dyktig, som VG-leseren viser, på skulpturer. En ny versjon i bronse skal erstatte den gamle i disse dager. Petter er kobber/blikkenslagermester, men konverterte til det mer kreative for ca 8 år siden.

Deres kundegruppe er privatpersoner som ønsker seg det spesielle, kafeer, restauranter, reklamebyråer, filmselskaper, teaterrekvisita, VG, Slottet, Akershus slott, kirker etc.

Jeg har hatt flere samtaler med dem og de kunne en dag fortelle at de sto i ferd med å kjøpe det gamle bakeriet til Christiansen i Opplandsgata. De hadde fått tilbud fra eier men måtte leve noe i spenning med en konkurrerende entreprenør som ville bygge om til boliger. Nå er imidlertid kontrakt undertegnet og alt er klart for å starte ny virksomhet på Vålerenga. Merete og Petter er et trivelig par med ambisjoner om å lage en kunstsmie og et lite kunst- og kultursenter med atelier i de gamle bakeribygningene.

De vil restaurere det hele selv til nær det opprinnelige. Jeg synes det er meget spennende siden det ikke finnes noe lignende i området og kanskje det kan bli en ekte kafé i gården. Det mangler ikke på planer og visjoner. Det finnes ikke noe så spennende som en kunstsmie og ekte verksted som blir drevet på ekte håndverksmessig måte. Tilfellet er også at gamle maskiner og gammelt utstyr som de har, kom i sin tid fra en smie på Vålerenga. Jeg med mange andre vil hilse et tiltak som dette velkommen, ettersom det ikke er så

mye igjen av denne tradisjon i området. Det vil også være et godt alternativ til de puber som allerede finnes. Jeg gleder meg til å sette mine ben på den gamle sorte og hvite gulvfliser igjen.

Svært få har vel sett hva som skjuler seg bak den store grå skyveporten som dekket ulik form for næring etter at bakeriet ble lagt ned.

Kanskje neste byvandring på Vålerenga vil gå innom brosteinene i Opplandsgata 19 og et lite senter for kunst og hygge.

Knut Roar

Fra bakeri til kunstsmie i Opplandsgata 19.

Som guttonge vare min jobb å gå til buttkikken og det var et støkke fra Enebakkeveien 64b nederst ved elva og til Braanen på hjørne av Enebakkeveien og Smålensgata ellers kalt strykejernet.

Sommern var grei for da kunne jeg bruke sykkel. Vintern var ikke grei og det kunne være mange tunge bærer. Skrekk og gru hvis jeg hadde glømt noe og måtte ta en ny tur og veit noen hva det betyr å bære ett tonn med mjælkeflasker. Jeg lurte ofte på familien Bakke som drakk opp ti flasker mjælk om dan.

Braanen var ikke akkurat noe snarkjøp og når-ru sto med nesa i høyde med disken vare ikke lett å hevde sin plass i køen for å bli ekspedert.

Ofte vare slik at gamle kjærringer hevda at med mine unge bein, kunne jeg vente på tur. En vin-terdag oppunder jul med dampende folk i trange lokaler, svima jeg av. Straks blei det min tur.

Om sommern kunne jeg skue rett inn i disken med bakevarer hvor vepsen gasset seg på sukkerglassuren. Verken fru Braanen eller frk Brynhildsen brydde seg noe om dette og bare vifta udyra vekk. Problemet var at mot slutten av dagen vare mindre av det søte igjen. Da vare lurt å være der når brøkjørærn kom med ferske varer. Han var relativt syltynn med epleknickers, grove strømper, speidersko, grå lagerfrakk og hadde et morsomt fjes med stor rød nese som han stadig pusset i et stort lommeterkle. Brøkjørærn kjørte brø for baker

Einar Christiansen som hadde bakeri i Opplandsgata.

Jeg fikk vite at baker Einar Christiansen hadde vælas beste Vitabrø. Jeg fikk lære meg av Trond Christiansen at Vitabrø egentlig var vitamin A og D brø og dette var veldig sunt særlig nåre var færskt og varmt. Da vare full fart hjem og tjukk skive med margarin og ost på. Det var lykke.

Trond hadde en bror som het Nils Einar, sammen drev de bakeriet. Jeg dro ofte fra skolen nedom bakern og så hvordan de hånderte brø til og fra den store koksfyrtte ovnen. Jeg veit ikke hvor mange brø det var på den lange stekefjæla som de kjørte manuelt inn og ut av ovnen. Inn med ferdig he-va brø og ut med nystekte.

Visst hendte det at noen ramla av men det var bare å børste av og legge i papirposer. Brøkjørærn hadde jobb med dette. Det var hvite og sorte fliser på gølve. I andre etasje vare avdeling for finere bakevarer som boller, winerbrø, kringler med eggekrem og sukkerglassur, rundstøkker og kremkaker. Boller og rundstøkker i retur blei til kavringer og skonnerokker i andre gangs steking. At det var tilholdssted av duer oppunder taket vare ingen som brydde seg om. Vi visste ikke noe om miljø og foruren-sning på den tida.

Det vakke lurt å prøve et brekk etter stenge-tid fordi det var en illsint grønlandshund i gården.

Bildet viser bakerne i full sving inne på det gamle bakeriet. (originalen har også avkappede hoder, men vi syntes bildet var verdt å bruke allikevel!

Medlemsmøte mandag 2. April 2001

Så ble Bydelshusets lokale for lite igjen! Godt over 60 personer møtte fram for å høre kveldens kåsør - Per-Erling Johnsen - fortelle om vedhandler'n på Grünerløkka. At lokalet til tider blir for trangt for oss i Vålerenga Historielag får vi ta som et luksusproblem, men noen kvadrat til kunne vært ønskelig.

Imidlertid var stemningen upåklagelig og kåsøren var tydelig fornøyd over både frammøtet og responsens han fikk.

Per-Erling Johnsen hadde intervjuet den fargerike vedhandler'n Rolf Johannes Johannessen over lengre tid, dette resulterte i en bok som kom ut på slutten av året i fjor. Johannessen var oppvokst i området rundt Carl Berners plass og kunne fortelle mye om hvordan det var i hans guttedager. Her som i andre deler av byens arbeiderstrøk var det mye arbeidsløshet, fattigdom, fyll og annet som fulgte med en dårlig sosial standard. Likevel fantes det mange lyspunkter, samhørighet og omtanke blant folk. Ungene i strøket var som unger flest og fant på de utroligste ting. Ofte kunne de få «purken» etter seg, men siden bygrensa gikk like ovenfor plassen løp de så fort de orket for å komme på «den andre si'a» - til Aker. Der kunne ikke politiet i Oslo ta dem.

Vedhandler'n hadde en glimrende hukommelse og husket navn på steder, gårder og personer - samt hendelser som ingen tidligere har hørt om.

Per-Erling Johnsen er ansatt på Oslo Bymuseum og fikk via disse historiene greie på en del av byhistorien som ikke var nedtegnet. Johnsen oppfordret historielagene til å snakke med de gamle i sine området, mye av hva de forteller kan brukes i byhistorien.

Etter et meget interessant og lærerikt foredrag avsluttet medlemsmøtet som vanlig med kaffe/vafler - og en god prat folk i mellom.

Björg Staal
ref.

Bydelsvandring med 300 deltakere !

Temaet for bydelsvandringen 11. juni var: **Fra fjøs til hage på Vålerenga.**

Historielaget ønsket å vise hvordan trangbodde bakgårdsrom er blitt til vakre hager, besøke gården som hadde bydels største handelsfjøs - og høre om produksjonen av prim, ost og skismøring - samt markere at en av byens mest kjente diktere ble født på Vålerenga.

Møtestedet var Sotahjørnet hvor Even Haugseth ønsket den store forsamlingen vel møtt til en trivelig bydelsvandring med mange forskjellige innslag. Sotahjørnets historie som samlingssted for Vålerengas beboere stammer helt fra 1800-tallet. I det lille huset på hjørnet ble det anlagt en kafé som var veldig populær i mange år. Da fotballen gjorde sitt inn-tog på 1900-tallet, ble stedet også en naturlig mø-teplass for klubbene - spesielt for VIF.

Pottemakerhaugen i Etterstadgata 4 har huset pottemakere fra 1895 og flere generasjoner framover. I 1920 etablerte Bratlie seg på eiendommen med sir-skismøring og klisterproduksjon. Denne virksomheten foregikk i ca. 50 år, fram til 1970.

Etterstadgata 29, et nydelig hus i sveitserstil, var fra 1875/76 til 1885 eid av vognmenn . (Etterstadgata besto nesten bare av vognmenn på den tida) Stedet ble i 1891 overtatt av Ole Andersen Gaaserud, som var kvegholder. Han bygde opp en bakbygning i teglstein til fjøs. Det var et av Vålerengas største handelsfjøs med plass til 18 kuer og stall til 4 hester. I 1917 var det slutt på kvegholdet og andre eiere kom til.

Den store forsamlingen tok en turen ned Fridtjovs gate hvor et av Vålerengas eldste hus, bygget i 1864, ennå er i bruk. Stedet har gått i arv i genera-

Bydelsvandring med 300 deltakere (...forts.)

sjoner -oldefar til nåværende eier kjøpte huset i 1878.

Rudolf Nilsen - byens, østkantens og arbeiderklassens dikter ble født i Orkenøgata 6, 28. februar 1901. Historielaget markerte denne begivenheten med en kort orientering om dikteren og hans virksomhet. Flere av Rudolf Nilsens dikt er tonsatt, og i diktet en Gategutt - forteller han at han...

«kom til verden i en murstensgård» - som nettopp var Orkenøgata 6.

Arnulf Fredriksen sang «Gategutt» til eget gitar akkompagnement før turen gikk videre.

Synnøve Finden startet sin prim- og osteproduksjon i Danmarksgata 41. Forfatteren Tor Edvin Dahl, som nå bor på denne eiendommen, kjenner meget godt til hele historien bak Synnøve Findens virksomhet. Gjennom sin bestemor ble Dahls familie også knyttet til denne virksomheten, og han fortalte meget levende og humoristisk om personen Finden, om utvidelsen av produksjonen gjennom årene, om vanskelige tider og fram til i dag hvor osteproduksjonen fremdeles driver under Synnøve Finden-navnet, men med nye eiere.

Vålerenggata 48 er et gammel hus med en stor bakgård med mange bygninger. Eierne av dette huset har omsorgsfullt pusset opp i gammel stil og med mange fine detaljer.

Byvandrerne fulgte trofast med på ruta, selv om det flere steder var ganske vanskelig å få plass til 300 i en trang bakgård.

Siste stopp var Strømsveien 44, et hus fra 1875, som nå er rehabilitert.

Et av historielagets medlemmer som er oppvokst på stedet, fortalte litt om husets historie, om eiere og branntakster, men også noe om hva folketellinger fra 1900 og framover fortalte om de menneskene som bodde der. Typiske arbeidsfolk som kom fra områdene rundt Kristiania - samt fra Sverige.

En del historier om hvordan det var å være barn her for 60-70 år siden fikk man også høre.

Byvandringen ble avsluttet med vafler og kaffe i Bydelshuset - for de som ønsket det. Og det var mange!

Bjørge Staal
ref.

Et organ for
Vålerenga Historielag

Vålerenga Historielag
Hedmarksgata 2
0658 Oslo
E-mail: vaalerenga.histlag@c2i.net

Møte kalender

Medlemsmøter 2. halvår 2001

3. September 2001

9. November 2001

Alle møter holdes i Bydelshuset,
Hedmarksgata 2

Fotoutstillingen 2001 avholdes
6 og 7 oktober 2001
i konfirmantsalen, Prestegården

VELKOMMEN!

Styret og arbeidsgrupper i Vålerenga Historielag

Leder: Even Haugseth
Nestleder: Bjørn Arild Gjerdalen
Kasserer: Bjørn Granlund
Sekretær: Bjørg Staal
Styremedlem: Laila Normann
Varamedlem: Arne Mustad Sørensen
Varamedlem: Unni Granlund

Arbeidsgrupper i historielaget:

Utgivelse av bildekalender:

Kontakt: Even Haugseth tlf. 22 57 01 66

Fotogruppe – fotografering, innsamling og
avfotografering av bilder:

Kontakt: Bjørn Granlund tlf. 22 68 34 05

Idrettsgruppe – prosjekt om bydelens idrettsmiljø

Kontakt: Bjørn Arild Gjerdalen tlf. 90 91 92 50

Intervjugruppe – intervju interessante mennesker

Kontakt: Bjørg Staal tlf. 22 61 40 33

Medlemsavisa vår

Kontakt: Laila Normann tlf. 22 67 46 75

Vålerenga Historielag på internett:

vaalerenga.histlag@c2i.net

<http://home.c2i.net/vaalhist>

Vi ønsker alle våre medlemmer
en riktig god og varm sommer

Dette nummeret av Mer gammelt enn Nytt gis
ut med støtte fra Bygger'n Grorud as